

DOI: <https://doi.org/10.32782/PPSS.2023.1.2>

КОМУНІКАТИВНІ РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.

Олена Миколаївна ГРИЦЕНКО,

*д-р політ. наук, проф., дипломат, професор
кафедри міжнародних відносин Національного
університету “Києво-Могилянська академія”
<https://orcid.org/0000-0001-8339-9165>*

COMMUNICATIVE REALITIES OF THE MODERN WORLD AS A CONSEQUENCE TO RUSSIAN MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE.

The article offers to consider the problems of preserving national identity and the development of the Ukrainian information space, the role of the domestic mass media in preserving the cultural and mental integrity of the people, ultimately, the security component of the state in the conditions of Russia's military aggression against Ukraine, as well as the importance in the modern geopolitical process of information technologies and “information war”, which are becoming an increasingly effective tool in the international fight against military terror.

Keywords: *mass media, national identity, national information space, information society, global information space.*

У цей важкий для нашої країни історичний період не останню роль у зміні політичних парадигм відіграють глобалізаційні процеси й суспільні трансформації, що впливають на становлення інформаційного суспільства в Україні і є історично закономірними. Вони інкорпують національне суспільство у світовий інформаційний простір, сприяючи підтримці ідеї інформаційної відкритості. Проте, така включеність у глобальний інфопростір вимагає вироблення відповідної державної стратегії. Зокрема, збереження політичної консолідації суспільства та національно-культурної єдності є запорукою збереження важливого для України суб'єктного майбутнього на політичній карті світу, без чого неможливе ані існування державності, ані нації, в її культурно-історичній цілісності. Саме тому особливого значення сьогодні набувають ефективно використання сучасних досягнень мас-медіа, “нових медіа” та ІТ-технологій - інструментів боротьби з ворогом української державності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому інформаційному полі.

Україна початку ХХІ ст. пройшла ряд карколомних суспільно-політичних трансформацій, проте стала об'єктом різноманітних засобів тиску та впливу з боку російського агресора, і як наслідок має сьогодні від цього північного сусіда повномасштабний воєнний терор. Збройне російське вторгнення в Україну стало найбільшим повномасштабним воєнним протистоянням на європейському континенті з часів Другої Світової Війни. Наслідки цієї російської агресії стали відчутними в усьому світі, вони активізували чимало нових безпекових питань - гуманітарних, економічних та політичних.

Як відомо, причинами такого кривавого цивілізаційного протистояння пов'язані зі звільненням України наприкінці ХХ ст. від пут політичного терору та військового утиску тоталітарної системи СРСР або радянського псевдо со-

юзу, який у всесвітній історії залишиться під назвою як “тюрма народів”. На початку 1990-х рр. в умовах глобалізаційних процесів жодна країна вже не мала можливості ізолюватися від зовнішнього світу. Національні суспільства, серед них і Україна, отримали свій шанс для державного відродження, можливість відмежуватися від імперських зазіхань тоді вже занепакої країни СРСР, спадок якої підхопила і довела до ідеологічного абсурду євразійська країна – так звана російська федерація, яка в політичному та етичному сенсах успадкувала все найгірше, що залишив по собі згаданий нами радянський союз з його імперською ідеологією.

Збереження та розвій культурного цивілізаційного спадку українського народу і його світоглядного національного менталітету стали першочерговими завданнями на новому шляху історичного розвитку для української державності. З цим новим політичним і цивілізаційним курсом України, як стало зрозумілим для більшості в міжнародній спільноті, не змогла змиритися нинішня росія (а точніше, Московія, якщо керуватися історичною ретроспективою). Соціальні та ціннісні трансформації, що відбувалися в українському суспільстві протягом останніх десятиріч ХХІ ст., вплинули у цей час й у взаємини держави, суспільства і мас-медіа. Крім того, після довгого періоду існування інформаційно закритого суспільства в кордонах вже згаданого СРСР, ці відносини зазнали значного впливу з боку світового інформаційного простору, що наклало свій відбиток на формування та розвиток національної ідентичності та національного інформаційного простору України.

Сучасний глобальний інфопростір наочно демонструє одну з важливих функцій мас-медіа – їх здатність формувати моделі соціальної реальності, які виступають джерелом нормативних зразків, що функціонують у суспільстві, а також ту сферу, де наявність та ефективність національних мас-медіа є одним з важливих чинників для обороноздатності держави. Тому не лише у мирний час, а й під час збройного спротиву на національні мас-медіа покладається важлива роль у підсиленні консолідації суспільства й збереженні його культурної та ментальної цілісності, зрештою безпекової складової держави.

Особливості розвитку аудіовізуальних мас-медіа в українському суспільстві визначаються як специфікою їх становлення в умовах воєнного часу, що сприяє зростанню їх символічної влади, так і впливом загальних глобальних тенденцій. Тому, при створенні в Україні ефективної інформаційної системи вироблення якісного національного інформаційного продукту, основною метою мало б стати формування та підтримка вітчизняних медіа на демократичних засадах, а не створення штучного єдиного мовлення, що не сприяє включенню у внутрішній світ громадян спільних цінностей нації, загальнонаціональної історичної пам'яті та культури. І хоча національну ідентичність формують не тільки мас-медіа, а й інші соціальні чинники (сім'я, освіта тощо), суттєве зростання в цьому процесі ролі мас-медіа не викликає сумніву.

Лібералізація українських мас-медіа за часи становлення державного суверенітету України призвели до того, що поряд з інформацією, необхідною для демократичних трансформацій суспільства, національний інформаційний простір заповнився необ'єктивною, неправдивою, а часто шкідливою і небезпечною інформацією, яка активно транслювалася з російських джерел, негативно впливаючи на спосіб мислення, культуру українського суспільства. Це,

як вже стало зрозумілим, мало негативні наслідки для суверенітету й територіальній цілісності нашої держави. Лише на початку 2000 рр. в Україні почалося поступове усвідомлення суспільством цих процесів, що відкрило такі поняття, як “інформаційні війни”, “інформаційна зброя” та, нарешті, “інформаційна безпека”.

Дійсно, за допомогою ведення активної “інформаційної війни”, ворог може досягати своєї мети й без застосування збройної сили – через економічну, дипломатичну, психологічну та інформаційну боротьбу. Досвід такої інформаційної війни, яку багато у чому на різних історичних етапах програвала росія не лише Україна свідчить, що чим більші можливості в інформаційній сфері має медіаіндустрія держави, тим найімовірнішим для неї є досягнення переваг на геополітичній арені. Саме тому в розвинених країнах Заходу велика увага приділяється інформації, яка оцінюється військово-політичним керівництвом цих країн як стратегічний ресурс, і цим почасти пояснюється збільшення асигнувань на розвиток і вдосконалення інформаційних технологій.

Таким чином, у другій половині ХХ ст. сформувався новий засіб політичного протистояння – можливість досягнення політичного, економічного і духовного панування над народами й країнами без прямого застосування військової сили, шляхом нав'язування їм вигідних для панівних еліт інших держав моделей розвитку. Історія маріонеткових режимів різних типів (незалежно від їх політичної орієнтації) є яскравим тому підтвердженням.

Інформаційна війна на сьогодні триває в перебігу повномасштабної збройної російської агресії в Україні, вона досягла піка інформаційної напруженості, тому, беззаперечним стає той факт, що інформація та інформаційні технології стають дедалі ефективнішим знаряддям у міжнародному протистоянні, а сама “інформаційна війна” не має чітко визначеного кінця і початку, маючи на меті вплив на населення інших країн і цілеспрямований тиск на політичні еліти для прийняття ними відповідних рішень.

За другий рік спротиву нашої держави російській військовій агресії в українському інформаційному просторі сталися радикальні зміни. Інформаційний простір України став більш активним у напрямку захисту національних та державних інтересів, збереження культури та системи цінностей українського народу, який несе в собі цивілізаційні надбання багатьох поколінь.

Оскільки глобалізаційні процеси залучення національного суспільства до світового інформаційного простору є історично закономірним, розв'язання зазначеної проблеми полягає у виробленні ефективної державної стратегії з формування незаангажованих тою чи іншою політсилою мас-медіа, в пошуку оптимального для українського суспільства співвідношення громадських та комерційних медіа, а також у забезпеченні демократичних свобод і відстоювання національних інтересів в інфопросторі України.

Список використаних джерел:

1. Castells, Manuel (2000). The Information Age, vol. I, II, III; (2004), The Network Society: A Cross-Cultural Perspective, pp. 26-97.
2. Ручка А. О. Орієнтири концептуалізації ідентичності. *Соціокультурні ідентичності й практики*, 2002. С. 10-98.
3. Ручка А. О. Цінності і типи ціннісної ідентифікації в сучасному соціумі. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*, 2013. т. 1, вип. 1 (15), с. 53.